

Reglabs analytikernätverk 4 oktober: Notat

Vad är på gång i regionerna och landet?

- *OECD Territorial Review Megaregion Western Scandinavia* är på väg att bli klar.
- Nordregio meddelar att årets *Nordregio Forum* äger rum 29-30 november i Oslo genom att särskilt belysa utvecklingen av små- och medelstora städer i Norge, se <https://www.facebook.com/events/1956552241297157/>

Reglabs Framsynsprocess Region 2050, Eva Moe, Reglab

Eva Moe introducerade kort genomförandet av Reglabs framsynsprocess Region 2050 under 2017-2018. Dagens analytikernätverksträff kan ses som en fördjupning inom framsynsarbetet. Ambitionen med framsynsprocessen är att vi efter genomförandet ska ha blivit bättre på att lyfta blicken framåt och därmed skapa beredskap för oväntade händelser genom kunskap- och kompetenshöjning samt metodutveckling. Vi får bland annat ta del av metoder för att lära oss att tänka nytt och få till en attitydförändring samt föra dialog kring olika framtider. Det har hittills under processens gång blivit tydligt att framtiden inte handlar om fakta utan om antaganden. Alla deltagare har också ett uppdrag att arbeta på hemmaplan men arbetsgången ser olika ut.

- Eva flaggade för att vi tack vare Reglabs medlemskap har möjlighet att ta del av **rapporter från Copenhagen Institute for Future Studies**, se <http://cifs.dk/> Kontakta Eva eller Anton Ternström för mer information (<http://www.reglab.se/kontakt/>)
- Se Reglabs webbplats för mer informations om framsynsmetoder och framsynsprocessen <http://www.reglab.se/projekt/region-2050/>

Kopplingen mellan framsyns- och prognosarbete – skillnader och likheter, Aleksi Neuvonen, Demos

Aleksi Neuvonen bjöd oss på en gedigen genomgång av tre olika ansatser att närma sig framtiden uppdelat på:

- predictive (probable futures, prognoses)
- explorative (possible futures, scenarios)
- normative (desirable futures, visions/backcasting)

Bland annat fick vi höra mer om vad respektive ansats innehåller. Som avslutning fick vi också en snabb genomgång hur det metodmässigt går att arbeta med delaktighet i framsynsarbetet.

Dialog: Skillnader och likheter mellan framsyns- och prognosarbete

- Vi konstaterade att det kanske inte är så stora skillnader mellan framsyns- och prognosarbete. I båda ansatserna handlar det om att arbeta med oförutsägbarhet, osäkerheter, antaganden, konsekvensbelysningar etc. "What if -frågor ..." förkommer t ex i båda ansatserna. Aleksis presentation visar också prognosarbete är en del av framsynsarbetet.
- En skillnad är kanske att framsyn är mer inriktad på delaktiga metoder. Men även prognosarbete handlar ofta om en kombination av att "kallt räkna" genom t ex en trendframskrivning och att "nöta och stöta" vad som skulle kunna ändra framskrivningens resultat.

- En utmaning för både framsyns- och prognosarbete är att det ofta inte är tydligt i analyser / utredningsarbetet vad som är premisser, logisk formel och antagande.
- Det konstaterades också att mottagare av prognoser/analyser inte alltid vill hantera osäkerheten och ett resonemang baserat på "å ena eller andra sidan" utan vill ha en siffra.
- Att arbeta med framsyns och spekulativa scenarier medför ett tankearbete som innebär att organisationer förhoppningsvis garderar sig bättre. Det poängterades dock att det är viktigt att få hjälp att sortera bland tänkbara utvecklingar – annars finns en risk för att "man försäkras sig mot allt" alternativt struntar i viktiga signaler. "Svarta svanar" såsom migrationsflödet 2015 och Lehman Brothers-kraschen 2008 fanns också med i vissa beräkningar, men nådde inte ut i det brus av budskap / information. Detta är en utmaning.

Samhällets påverkan av demografi, Christian Skarman, Sweco

Hur ser planberedskapen för 2000-talisterna egentligen ut i Sveriges kommuner och regioner? Om vi bara vore bättre på att blicka bakåt så skulle vi ha en god sådan är en slutsats som kan dras från Christian Skarmans presentation. Med utgångspunkt i att "vi gör som människor gör" samt "allting som sker idag har egentligen redan hänt" bjöd Christian på en historisk tillbakablick på befolkningsutvecklingen som ironiskt nog också säger mycket om framtiden. För att förstå den demografiska utvecklingen är en fixpunkt att vi alltid är människor och därmed relativt förutsägbara i vårt beteende. Christian valde att illustrera detta med hjälp av den klassiska "ålderstrappan" som beskriver livets olika faser. Dessa har i mångt och mycket varit de samma genom historien, dvs. barn föds och växer upp, bildar egen familj, åldras och dör. Ett nytt inslag är möjligtvis att vi idag bildar familj en gång extra, men egentligen är detta heller ingenting nytt. Att titta på befolkningspyramiden och födelsetal ger således mycket information om framtiden samt kommande behov.

Christian gav också ett flertal exempel på hur kombinationer av olika källmaterial möjliggör illustrationer av befolkningsutvecklingen. Exempelvis kan församlingsdata kopplad till fastighetsdata kompletterad med dagens Supercross användas för att visa befolkningens historiska bosättningsmönster.

Även flyttmönster är relativt förutsägbara. I tillägg till sociala skäl är arbete / studier det viktigaste flyttmotivet vilket gör det relativt förutsägbart hur ungdomar, arbetslösa / studenter, högt utbildade rör sig. Möjligheter finns även att följa återflyttning genom att kombinera datakällor. Vi fick tips om att kontakta Örjan Hemström på SCB angående möjligheter att studera födelseort och återflyttning.

Uppsummerat kan demografi således förklara en hel del av den framtida utvecklingen – men andra faktorer spelar också in, exempelvis hur mycket byggs i grannkommunen. Men det är alltid bra att ha en baseline - "den kalla beräkningen" - att förhålla andra faktorer till.

Översättning av nationella antaganden om Sveriges utveckling i ett regionalt perspektiv, Christer Anderstig (WSP)

Med utgångspunkt i devisen att det är "bättre att diskutera vad som **kan** hända än att försöka "förutsäga" vad som **kommer** att hända(?)" fortsatte Christer Anderstig med en intressant presentation som tog sin utgångspunkt i långtidsutredningens antaganden. Många aktörer medverkar i långtidsutredningen och tar fram olika parametrar, SCB står för befolkningsprognosen, Finansdepartementet för arbetade timmar samt Konjunkturinstitutet fördelar ekonomisk verksamhet sett till strukturomvandling. Se bilaga 1 för modell *Sveriges*

ekonomi – scenarier fram till år 2060

<http://www.regeringen.se/4afa08/contentassets/f5552245cfac4ac2bd57f6ace30458d0/sveriges-ekonomi--scenarier-fram-till-ar-2060-sou-2015106>

Översättning av antaganden till den regionala nivån styrs sedan av demografin, dvs. befolkningens sammansättning och antaganden om in- och utvandring. Inrikesflyttning utgår från en gravitationsmodell om relaterar till arbetsmarknad och studieplatser. Angående sysselsatta utvecklas förvärvsgraden olika beroende på ålder och kön, och länen har olika utgångslägen. Med hjälp av långtidsutredningens resultat är det sedan möjligt att få en blick på behov av skola, vård och omsorg.

Christer ställde sedan frågan om prognoser är "skott i mörkret". Svaret på detta illustrerade han genom att visa prognosfel för förändring av antal förvärvsarbetande per län 1997-2010 jämfört med prognosen. Utveckling jämfört med prognosen talar för att erfarenheter från 90-talskrisen sannolikt medförde att antaganden var lite väl dystra jämfört med vad som blev utvecklingen. Men för regional nivå bedömer Christer att prognosfelet var litet i förhållande till prognosfelet för riket.

Avslutningsvis adresserade även Christer prognoser och osäkerhetsfaktorn med korta och långa prognoser. För prognoser på kort sikt är de tekniska relationer och världshandel inte så väsensskilda vilket medför att det blir relativt säkra. Men på lång sikt kan dessa förutsättningar förändras avsevärt av olika anledningar vilket innebär att antagande är relativt osäkra.

Avslutningsvis fick vi ett konkret exempel hur prognosarbete används i nationell transportplan. Målet med arbetet är att bidra till ett beslutsunderlag som kan ge vägledning till var man kan få störst nytta sett till kostnaderna. Det konstaterades att det egentligen är en "omöjlig" uppgift att ta fram prognoser för resandeströmmar och godsflöden. Men det är heller inte bra att utgå från dagens situation för att styra var investeringarna ska göras. Ett alternativ som används just nu är att prognoser uppdateras / revideras vart 4:e år och investeringar från föregående plan "prioriteras om de fortfarande bedöms angelägna för transportsystemet". Hantering av prognososäkerhet görs således genom "provisoriska bilder av framtiden".

Uppsummerande kommentarer

- Alla typer av framtidsbilder (såväl kvantitativa eller kvalitativa) behöver en modell som innehåller en analys av beroenden mellan faktorer.
- En kvantitativ ansats kan bidra med bilder för känslighetsanalyser, t ex ingångsvärden till antaganden, sedan får vi screena händelser /tendenser samt ta in alternativa förutsättningar.
- Det konstaterades också att långsiktig prognos kan slå fel på kort sikt, men att de sedan kan "räta upp sig med tiden". Långsiktiga förändringar med kortsiktiga störningar kan således ställa till det, så det är därför viktigt att veta på vilken sikt prognosen görs innan vi börjar anklaga prognoser för att vara felaktiga.
- Angående prognos- eller viljestyrd utveckling kom också kommentaren om prognoser blir självuppfyllande. Här kom dock en reflektion att det ofta handlar en förstärkningseffekt av en redan pågående utveckling.

Demografiska prognoser för hälso- och sjukvårdskostnader, Anders Östlund (Västra Götalandsregionen) & Jonas Eriksson (SKL)

Som avslutning fick vi höra hur Västra Götalandsregionen och SKL samarbetat för att genom historisk data samt en prognosmodell åskådliggöra hälso- och sjukvårdskostnader på vårdområde och per ålder. Modellen medger även jämförelser mellan olika landsting och demografi är en viktig förklaringsfaktor i kostnadsutvecklingen.

I Västra Götalandsregionen görs en långsiktig bedömning av den ekonomiska utvecklingen – den senaste sträcker sig mellan 2018-2032. Denna bedömning är ett komplement till den ordinarie planeringshorisonten som sträcker sig tre år framåt i tiden. Genom att kombinera SKL:s grundmodell med regionens tillgång till bra data har VGR lyckats visa var det finns behov av åtgärder och inriktningsjusteringar givet en viss typ av utveckling.

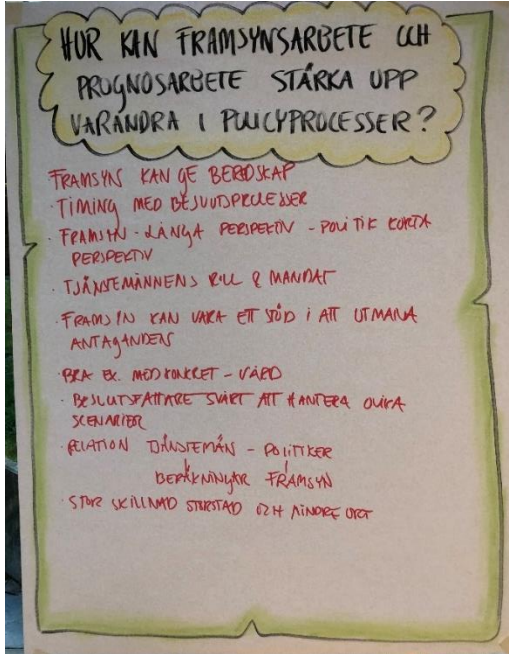
Arbetet är viktigt i och med att många regioner står inför stora investeringsbehov samt ökande kostnader för personal och läkemedel. Dessutom finns stora ambitioner för kollektivtrafiken. Historisk sett kan också en kostnadsökning i verksamheten konstateras. Denna har drivits av nya läkemedel, nya behandlingsformer, ökade behov/krav från brukaren. Så även om vården har effektiviserats så kan en ökning på 0,8 % i riket konstateras.

Västra Götalandsregionen förväntas växa med 220 000 personer fram till 2032 och ser en ökning av särskilt äldre och barn. Detta påverkar bland annat försörjningskvoten samt att efter 75 år börjar personer använda sig av sjukvården i allt högre grad. Den framtagna analysmodellen hjälper till med att visa finansieringsgapet som ska täckas på lång sikt genom antingen intäktsökning, effektivisering eller prioriteringar. I arbetet har VGR också arbetat med att synliggöra vad som kan göras för att minska kostnader samt öka intäkter, dvs. minska gapet. Exempel för åtgärder som skulle kunna genomföras är till exempel räntenivå, kollektivtrafiktrafikutbyggnad, vårdskadeeliminering, etablering av nya arbetssätt. Men det är svårt att få gehör för åtgärdsalternativ när nuläget ser ljust ut tack vare budgetöverskott som uppnåtts genom engångsföreteelser. En framåtblick som visar på en annan situation kan således vara bra för att skapa "a sense of urgency".

SKL:s modell användes första gången hösten 2015 under den stora flyktingtillströmningen. Osäkerheten denna händelse medförde innebar att den delen av invånarna hölls utanför kalkylen. Idag konstateras dock att det inte finns någon större skillnad i kostnad angående bakgrund utan att det främst är åldersprofilen som avgör. Detta kontrasterar de lösryckta bilder som framfördes kring vårdbehov i början av tillströmningen. Tillströmningen av nyanlända har heller inte påverkat koncernens resultat nämnvärt men kan ha utslag för olika områden och verksamheter. Rapporter har tagits fram om kring denna tematik återfinns på <http://analys.vgregion.se/2017/fordjupningsrapporter-och-benchmarking/fordjupningsrapporter-fran-data-och-analys/> Text *Asylsökandes vårdkonsumtion i Västra Götaland 2011-2016*, <https://alfresco.vgregion.se/alfresco/service/vgr/storage/node/content/workspace/SpacesStore/ed04ecb1-c1cd-4752-bf67-34161f205304/Va%cc%8ardbehov%20i%20VG%20asylso%cc%88kande%20utkast%202011-2016%20170504%20till%20FINAL-%20170508.pdf?a=false&guest=true>

Dialog: Hur kan framsyns- och prognosarbete stärka upp varandra i policyprocesser?

- Det är viktigt att i arbetet få till en timing med politiska beslutsprocesser, t ex kan det handla om att få in perspektivet tydligare i VP-processen
- Politiken har ofta kortsiktigare perspektiv. Framsyn handlar om långa perspektiv med en bred ansats.
- Mandatperioder spelar roll - politiker byts ut medan tjänstemännen blir kvar.
- Det behövs stöd för att både våga visa och utmana de antaganden som finns – t ex betydelsen av att se hela vårdkedjan, löneutveckling, etc. här kan framsyn vara en metod
- Presentationen av hälso- och sjukvårdskostnader visade att det finns en pedagogisk poäng att visa "ändrar vi på detta så blir det på detta sätt". Men beslutsfattare har ibland svårt att hantera olika scenarier, de vill inte göra 4 budgetar utan arbetar för att få fram en budget.
- Relationen tjänsteman och politiker: I vissa regioner är det tjänstemännen som räknar och politiker arbetar med framsynsperspektivet.
- Det verkar finnas stora skillnader mellan storstadsregionerna och de mindre regionerna kring arbetssätt och kompetens.

Check-out och avslutning

- Energi
- Nätverket ger energi
- Kunskap
- Framsynsarbetet och vikten av att tänka igenom hur man kommunicerar till beslutsfattare
- Hur man kan mobilisera nu för "sense of urgency" sen?
- Demografi – att saker kommer igen
- Regelbundenhet i demografi
- Spännande
- Tillräckligt nördigt!
- Massor av nya idéer
- Ny inspiration
- Framsyn och policy
- Lärde mig massor – även vid fiket
- Känner att man inte är ensam
- Samhörighet
- Frigör tankar och idéer
- Välgenomförda föredrag
- Omvärldsbevakning
- Policy behöver framsyn
- Bra djup
- Bra dialog
- Intressanta modeller

Nästa träff och övriga frågor

Regioners innovationskraft

På Reglabs medlemsmöte i september beslutades att Reglabs Innovationsindex uppdateras. Dock konstaterades att det behövs en kompletterande diskussion / ansats hur regionerna kan följa sin "innovationskraft". Frågan bedömdes som viktig och skickades vidare till Analytikernätverket för hantering.

Nästa träff

Planeringsgrupp för nästa träff består av: Anders Bergquist, Region Uppsala, Viktor Sjödin, Region Jämtland Härjedalen, Ola Olsson, Region Jönköpings län, Federica Calidoni, Tillväxtanalys, Sigrid Hedin & Wolfgang Pichler, Tillväxtverket, samt Reglab och får som uppdrag att hantera inspelet ang. innovationskraft ovan. Det har också framkommit önskemål om en GIS-orienterad träff.

Vänd er gärna till någon i planeringsgruppen om ni har tankar eller inspel om innehåll på kommande träffar!